

Foto: Mostphotos.

Fakta 2021:12

Länsstyrelsen
Stockholm

Länsstyrelsen Stockholm har genomfört en enkätundersökning som behandlar frågor om barns och nationella minoriteters rättigheter. I undersökningen delar 85 unga romer med sig av sina upplevelser av trygghet och tillgång till rättigheter.

Stolt men ofta otrygg

En undersökning om unga romers upplevelser av trygghet och tillgång till sina rättigheter

Barnkonventionen slår fast att alla barn har samma rättigheter och lika värde. Barn har rätt till sin identitet, sitt språk, sin kultur och sin religion. Ingen får diskrimineras. Enligt minoritetslagen¹ har barn och unga som identifierar sig som rom även rättigheter som nationell minoritet. Minoritetslagen framhåller barns och ungas rätt till utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket.

Det har i flera studier konstaterats hur diskriminering av romer inte sällan sker i vardagliga situationer och

förhållandevis öppet.² Bilden stöds av Länsstyrelsen Stockholms enkätundersökning som besvarats av 85 unga romer i åldern 13–25 år. I undersökningen används begreppet *rom* som ett samlingsnamn för olika romska grupper med olika språkvarieteter, kulturer och traditioner, till exempel resanderomer, finska romer, svenska romer, utomnordiska romer och nyanlända romer. Enkäten har varit öppen för allmänheten att besvara, och representativitet har inte kunnat säkerställas i undersökningen.

Otrygghet kopplad till romsk identitet

De flesta av de 85 unga som har deltagit i undersökningen är stolta över sin romska identitet. Samtidigt upplever många en otrygghet kopplad till sin identitet som rom. Hälften av de som har svarat att det är aktuellt, uppger att de bara ibland, sällan eller aldrig känner sig trygga med att prata om att de är romer i skolan, på fritidsgården, på träningen eller annan fritidsaktivitet, på jobbet, på internet, i sociala medier eller i onlinespel. Det kan jämföras med elevers upplevelse av trygghet i skolan generellt. I en kartläggning som stiftelsen Friends genomför årligen i skolor runt om i landet, uppger majoriteten av eleverna att de upplever skolan som en trygg miljö. 15 procent i årskurs 6–9 svarar att de ibland, sällan eller aldrig känner sig trygga när de är i skolan. I samma kartläggning konstateras att de vanligast förekommande trakasserierna i mellan- och högstadiet är kopplade till diskrimineringsgrunden etnicitet.³

En majoritet i vår undersökning, fyra av fem, upplever att beskrivningar av romer i allmänhet sällan eller aldrig är positiva. På frågan om de svarande känner sig trygga med att prata om att de är romer med människor de inte känner, instämmer (alltid, oftast) en av tre i påståendet, samtidigt som två av tre svarar att de ibland, sällan eller aldrig gör det. Förhållandet är det omvända när det gäller situationer med vänner, här är det två av tre som känner sig trygga med att prata om att de är romer, medan en av tre inte alltid upplever den tryggheten ens i sin vänskapskrets. Av undersökningen framgår att det är något vanligare att tjejer känner sig trygga med att prata om att de är romer jämfört med killar, men givet det begränsade antalet svar och att betydligt fler tjejer än killar svarat, är slutsatsen osäker.

Upplevelser av otrygghet bland unga romer har beskrivits i tidigare studier och rapporter.⁴

ANTIZIGANISM

Rasism mot romer kallas för antiziganism. Antiziganism bygger på negativa föreställningar om romer som grupp och fördomar om att romer ser ut och uppför sig på ett visst sätt.⁵ Den definition av antiziganism som har varit vägledande i analysen av hur staten och kommunerna historiskt varit överens om att med stöd av lagar och förordningar begränsa och hindra romer från att ta del av rättigheter på lika villkor som andra invånare i Sverige,⁶ bygger på en definition av antisemitism, där ordet jude ersatts av ordet rom:

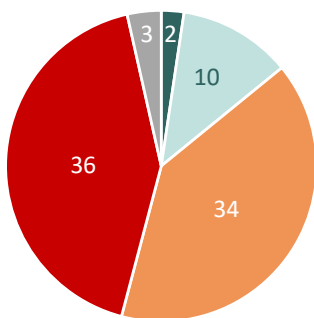
”Antiziganism är en bestående latent struktur av föreställningar fientliga mot romer som kollektiv, vilka på det individuella planet manifesteras som attityder och i kulturen som myter, ideologi, folkliga traditioner och bildspråk, och i handlingar – social eller legal diskriminering, politisk mobilisering mot romerna, och kollektivt eller statligt våld – vilket resulterar i och/eller syftar till att fjärma, driva bort eller tillintetgöra romer just för att de är romer.”⁷

BARNKONVENTIONEN

”Konventionsstaterna ska respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess förälders eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, funktionsnedsättning, börd eller ställning i övrigt.”

Jag upplever att beskrivningen av romer bland människor i allmänhet är...

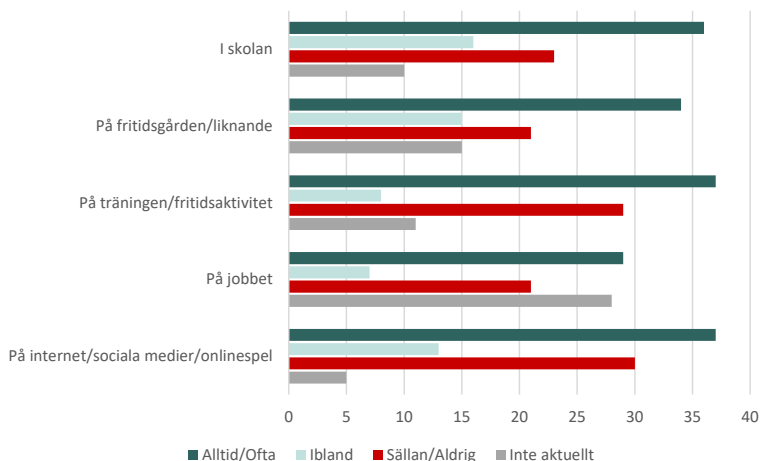
(Totalt antal svarande: 85)

■ Ofta positiva ■ Ibland positiva ■ Sällan positiva ■ Aldrig positiva ■ Vet inte

Jag känner mig trygg med att prata om att jag är rom...

(Totalt antal svarande: 85)

■ Alltid/Ofta ■ Ibland ■ Sällan/Aldrig ■ Vet inte

Jag är stolt över att vara rom.

(Totalt antal svarande: 85)

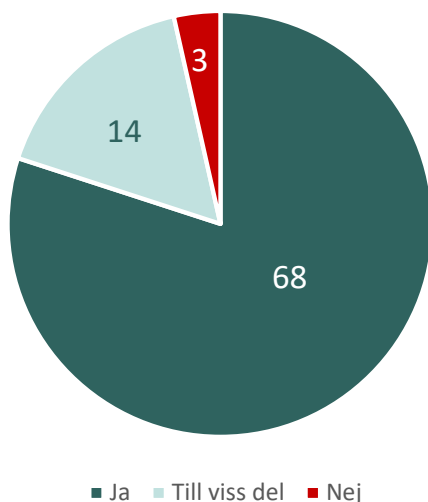

Foto: Mostphotos.

OM UNDERSÖKNINGEN

Enkätundersökningen har genomförts inom ramen för Länsstyrelsen i Stockholms läns uppdrag att öka kunskapen om barns och ungas utsatthet för antiziganism⁸ och har besvarats av 85 personer i åldern 13–25 år som uppger att de själva och/eller någon familjemedlem är rom. Enkäten innehåller frågor om upplevelser av trygghet, bemötande och tillgång till rättigheter. Den är framtagen i samarbete med en referensgrupp med fem unga romer och två modersmålslärare och i samråd med Forum för levande historia och Barnombudsmannen.

Enkäten har varit öppen för allmänheten att besvara från den 8 april till den 30 maj 2021. Länsstyrelsen har med hjälp av referensgruppen, myndighetens nätverk inom området nationella minoriteter, media, nyhetsbrev, sociala medier, offentlig verksamhet, romska organisationer och aktörer som arbetar med barn och unga, strävat efter en bred spridning, även bland romer som inte är öppna med sin romska identitet. För att undvika insamling av känsliga person-

uppgifter och säkerställa de svarandes integritet och anonymitet fanns inte möjlighet att lämna fritextsvar.

Gruppen presenteras genomgående i sin helhet, när det finns större skillnader utifrån kön, beskrivs det där. Det har inte gått att säkerställa att alla svarande är romer eller att alla romska grupper i Sverige finns representerade och det är svårt att dra slutsatser om hur representativ undersökningen är.

85 personer i åldern 13–25 år besvarade enkäten, varav 60 identifierar sig som tjej, 22 som kille och tre som icke-binär. De åldrar som flest uppgett är 13, 16, 17 respektive 25 år, men varje ålder har minst tre svarande. Samtliga har svarat att de själva eller någon i deras familj är rom. Majoriteten identifierar sig som romer, ett fåtal gör det inte. Drygt en av tre identifierar sig som svensk, och ett tiotal identifierar sig med annan bakgrund än romsk och/eller svensk.

De flesta svarande uppger att de kan tala eller förstå romani chib. Det kan tyda på att vissa språkliga varieteter dominerar

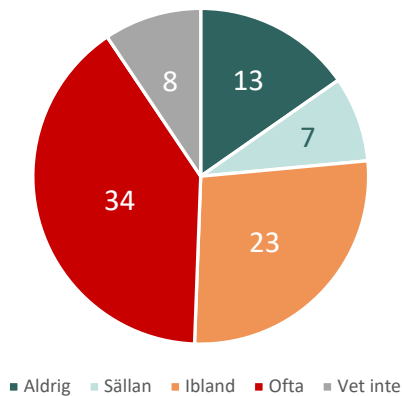
bland deltagarna och att inte alla grupper av romer i Sverige finns representerade i undersökningen. Det språkliga avståndet mellan de olika varieteterna är emellanåt betydande.

Drygt hälften, 49 svarande, har uppgett att de går i grundskola eller gymnasium. Av de övriga i undersökningen uppger tolv svarande att de jobbar, åtta att de studerar på högskola eller universitet och fyra att de både jobbar och studerar. Elva uppger att de är arbetslösa.

Flera svarande ger uttryck för ett engagemang i samhällsfrågor. En av fyra uppger att de under de senaste tolv månaderna har tagit kontakt med en politiker, tjänsteperson eller beslutsfattare, och två av fem att de har diskuterat samhällsfrågor eller politik på internet. Det är vanligare i undersökningen att tjejer uppger ett engagemang i samhällsfrågor än att killar gör det.

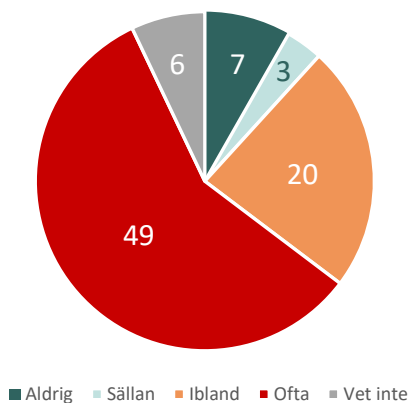
Jag har upplevt att **jag** har blivit dåligt behandlad på grund av min romska identitet.

(Totalt antal svarande: 85)

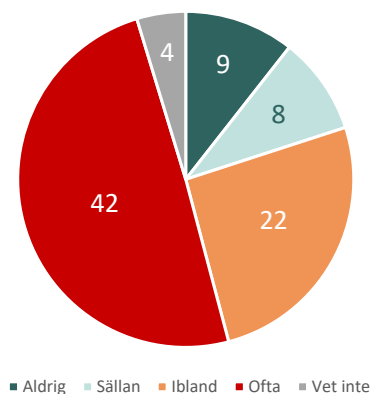
Jag har upplevt att **andra** har blivit dåligt behandlade på grund av sin romska identitet.

(Totalt antal svarande: 85)

Jag har en oro för att bli dåligt behandlad eller på annat sätt utsatt på grund av min romska bakgrund.

(Totalt antal svarande: 85)

Vanligt att uppleva trakasserier

Vuxenvärlden har ett ansvar att arbeta främjande och förebyggande och sätta stopp för olika typer av trakasserier, både i och utanför skolan. Diskrimineringsombudsmannen konstaterar i en undersökning att kommunernas arbete sällan är inriktat på att undvika att grupper och individer utsätts för rasism, och sällan har ett fokus på den egna organisationen eller de arenor där kommunen har möjlighet att påverka och förändra strukturer som missgynnar vissa grupper och gynnar andra.⁹

Det är vanligt bland de svarande i undersökningen att ha upplevelser av att ha blivit dåligt behandlad på grund av sin romska identitet, till exempel i skolan, på jobbet, i matbutiken, på internet, i sociala medier eller andra platser i samhället. Två av fem svarar att de erfar detta ofta. Ännu vanligare är det att ha upplevt att andra blivit dåligt behandlade i samhället på grund av sin romska identitet. Det kan jämföras med en större undersökning som utförts av Rädda barnen bland femteklassare i landet, som visar att 7 procent har erfarenhet av att bli diskriminerad och/eller trakasserad utifrån religion och/eller etnisk tillhörighet. I samma undersökning konstateras att 48 procent har hört eller sett något rasistiskt på sin skola någon eller flera gånger.¹⁰

Att känna oro för att bli dåligt behandlad eller utsatt på grund av sin romska identitet är enligt vår undersökning vanligt, hälften svarar att de ofta gör det och en av fyra att det sker ibland. I Friends kartläggning bland elever i årskurs 6–9 svarar 15 procent att de ibland, oftast eller alltid känner sig oroliga för att bli illa behandlade i skolan.¹¹ Oro för att bli dåligt behandlad utifrån etnisk tillhörighet kan

TRAKASSERIER

Inget barn får diskrimineras eller utsättas för våld eller trakasserier.¹² Trakasserier är en form av diskriminering och innebär en kränkning av någons värdighet med koppling till en eller flera av de sju diskrimineringsgrunderna; kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Det kan handla om kommentarer, nedsättande skämt, gester eller utfrysning.¹³ I vår undersökning har vi frågat om upplevelser av att bli dåligt behandlad på grund av sin romska identitet, för att få kännedom om erfarenheter av trakasserier.

2 KAP. 7 §, DISKRIMINERINGSLAGEN

”Om en utbildningsanordnare får kännedom om att ett barn eller en elev, student eller studerande som deltar i eller söker till utbildningsanordnarens verksamhet anser sig i samband med verksamheten ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier, är utbildningsanordnaren skyldig att utreda omständigheterna kring de uppgivna trakasserier och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra trakasserier i framtiden.”

Foto: Mostphotos.

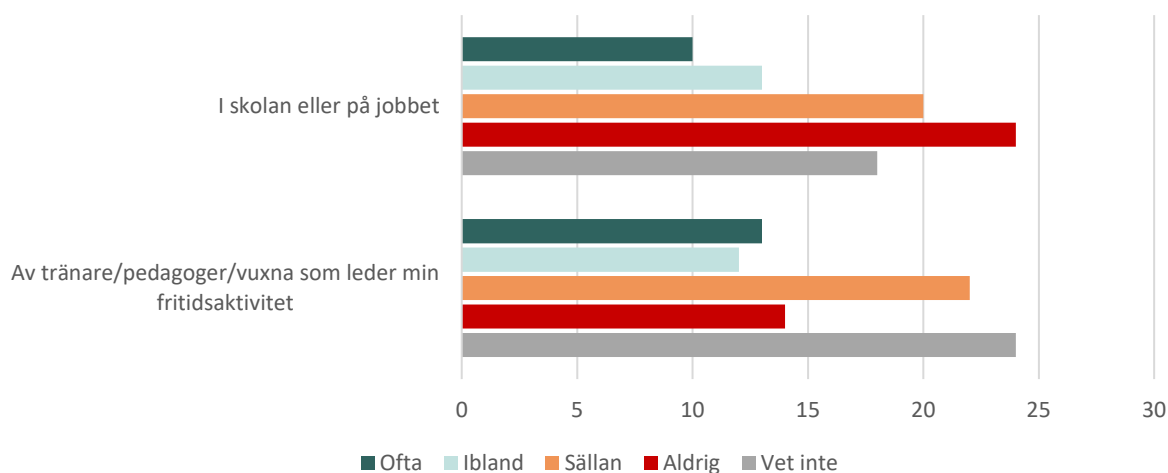
förstås med hjälp av begreppet minoritetsstress. Att tillhöra en minoritetsgrupp kan innebära en extra utsatthet för negativa stereotypa uppfattningar. Erfarenheter av att utsättas för negativa känslor och uttryck mot sin egen minoritetsgrupp, kan i sin tur skapa en förhöjd vaksamhet och stress.¹⁴

Fler än hälften av de svarande i vår undersökning uppger att de sällan eller aldrig känner sig trygga

med att de får hjälp från skolan eller jobbet om de upplever att de blivit dåligt behandlade på grund av sin romska identitet. Ett tiotal känner sig ofta trygga med att få hjälp om de blivit dåligt behandlade och ungefär hälften uppger att förtroendet för lärare och vuxna i allmänhet är lågt. Även Friends kartläggning pekar på att det är vanligt att uppleva att skolpersonalen inte agerar vid kränkningar.

Jag känner mig trygg med att jag får hjälp om jag upplever att jag blir dåligt behandlad på grund av min romska identitet...

(Totalt antal svarande: 85)

Luckor i kunskap om nationella minoriteter

Institutet för språk och folkminnen och Länsstyrelsen konstaterar i en undersökning om allmänhetens kunskap om och attityd till Sveriges nationella minoriteter och minoritetsspråk, att minoritetsgrupperna och minoritetsspråken fortfarande är okända för en relativt stor del av Sveriges befolkning. Ett generellt mönster som är tydligt i undersökningen är att det finns ett samband mellan kunskap om de nationella minoriteterna och attityd. I de grupper av befolkningen där kännedomen om de nationella minoriteterna och språken är som högst är också flest positiva till bevarandet av minoriteternas språk och kulturer.¹⁵

Undervisning om nationella minoriteters språk, historia, kultur och rättigheter ingår i läroplanerna för såväl förskola, grundskola och gymnasium. Nästan alla av de svarande i vår undersökning känner till att det finns olika romska grupper, de flesta vet även att romer är en av Sveriges fem nationella minoriteter, att det finns lagar och regler som handlar om diskriminering och att barn har särskilda rättigheter. Samtidigt har knappt hälften uppgett att de inte känner till att romer har särskilda rättigheter som nationell minoritet. Två av tre anser att de har goda eller ganska goda kunskaper om romers historia i Sverige, en av tre bedömer sina kunskaper som ganska dåliga eller att de helt saknar denna kunskap.

De som har svarat att de går i grund- eller gymnasieskola har även besvarat frågor om skolundervisningen. Av dessa 49 svarande uppger en majoritet att lärarna i skolan i någon utsträckning har undervisat om rasism. Resultatet stöds av Rädda barnens rapport, som redovisar att sju av tio uppger att lärare i skolan har

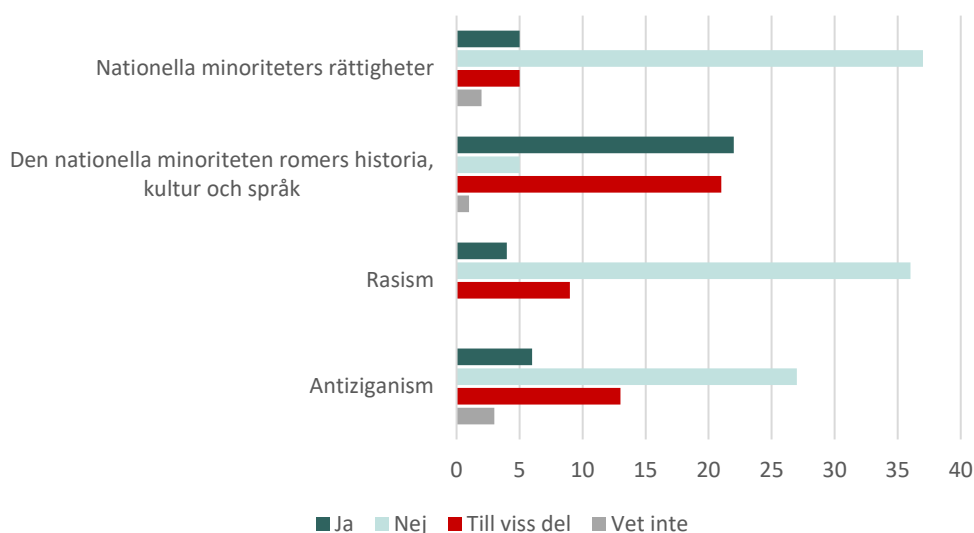
Foto: Mostphotos.

pratad om rasism på lektionen.¹⁶ Samtidigt svarar ungefär tre av fyra i vår undersökning att de inte har fått undervisning om antiziganism eller om den nationella minoriteten romers historia, kultur och språk. Drygt hälften har svarat att de inte har fått undervisning om nationella minoriteters rättigheter.

I en studie som genomförts i Malmö stad om antisemitism (rasism mot judar) och det judiska minoritetskapet, uppger nästan 40 procent av de undervisande lärarna i grundskola och gymnasium att deras kunskap om nationella minoriteter är otillräcklig.¹⁷

Lärarna i min skola har undervisat om...

(Totalt antal svarande: 49)

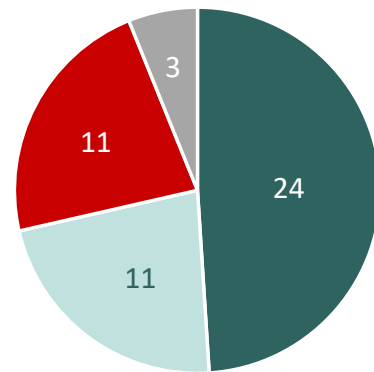
Min skola erbjuder modersmålsundervisning i romani chib.

(Totalt antal svarande: 49)

Inte alla skolor erbjuder modersmålsundervisning

De flesta av de som deltagit i undersökningen kan tala eller förstå romani chib, i varje fall till viss del. En handfull svarar att de skulle vilja kunna tala eller förstå språket. Det kan tyda på att vissa språkliga varieteter dominerar bland de svarande i undersökningen. En kartläggning av språket romani chib visar att det finns ett tjugotal språkvarieteter som talas i Sverige.¹⁸ För vissa, särskilt bland så kallade nyanlända romer, är romani chib förstaspråk och modersmål. Andra behärskar två eller flera språk mycket väl även om de används vid olika tillfällen. För en tredje grupp är det romska språket mer hotat. Bland de med ett annat modersmål och förstaspråk, kan kunskaperna i romani chib vara mycket begränsade. Det är en följd av den assimilationspolitik som historiskt förts i Sverige, vilken har inneburit att användningen av andra språk än svenska försvårats och förhindrats och att språk gått förlorade i flera generationer. Särskilt bland talare av kaale och resanderomani är detta vanligt förekommande.¹⁹

Av de 49 svarande som går i grund- eller gymnasieskola uppger sju av tio att deras skola erbjuder modersmålsundervisning i romani chib, men inte alltid på den svarandes dialekt eller varietet. En av fem svarar att skolan inte alls erbjuder modersmålsundervisning på romani chib. I en rapport från Skolverket framkommer att flertalet förskolor, grundskolor och gymnasieskolor inte haft tillräcklig

■ Ja ■ Ja, men inte på min dialekt/varietet ■ Nej ■ Vet inte

kunskap om reglerna kring modersmålsundervisning i romska språk.²⁰ Vidare pekar Skolinspektionen på att det finns en risk att elever går miste om undervisning i nationella minoritetsspråk och att den undervisning som ges är av låg kvalitet. Tillsynen visar på brister i hur huvudmännen erbjuder modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk. Bristerna är särskilt framträdande när det kommer till hur dessa huvudmän säkerställer att elever och vårdnadshavare får tydlig information om rätten till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk och information om vilka möjligheter till undervisning som finns.²¹

MINORITETSLAGEN

Lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk innehåller bestämmelser om nationella minoriteter och nationella minoritetsspråk. Sveriges nationella minoriteter är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. De nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

Länsstyrelsens undersökning kan särskilt kopplas till följande paragrafer i minoritetslagen:

- 3 §** "Kommuner och regioner ska informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och det allmännas ansvar enligt denna lag och de föreskrifter som denna lag hänvisar till. Detsamma gäller statliga förvaltningsmyndigheter vars verksamhet är av betydelse för de nationella minoriteterna eller minoritetsspråken."
- 4 §** "I språklagen (2009:600) anges att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter

att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt."

- 5 §** "Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor. Samråd enligt första stycket ska ske genom att förvaltningsmyndigheten för en strukturerad dialog med de nationella minoriteterna i syfte att kunna beakta deras synpunkter och behov i myndighetens beslutsfattande."
- 5 a §** "Förvaltningsmyndigheter ska särskilt främja barns och ungas möjligheter till inflytande och samråd i frågor som berör dem och anpassa formerna för detta till deras förutsättningar."
- 5 b §** "Kommuner och regioner ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete. Uppgifter om mål och riktlinjer som har antagits enligt första stycket ska på begäran lämnas till den myndighet som har uppföljningsansvar enligt 20 §."

Om jag vill påverka min kommun vänder jag mig till...

(Totalt antal svarande: 85. Valda alternativ: 167 st.)

Många vill känna sig delaktiga

Barn tycker att det är viktigt att bli lyssnade på och hörsammade i beslut som berör dem. Det konstaterar Rädda barnen mot bakgrund av att 70 procent bland femteklassare runt om i Sverige svarat att de tycker att det är viktigt att de som bestämmer i området där de bor lyssnar på barn.²² Delaktighet och inflytande är en bärande del av minoritetspolitiken och barns och ungas inflytande och samråd ska särskilt främjas i offentlig verksamhet. Samråd innebär en strukturerad dialog med syfte att beakta synpunkter och behov i myndigheters beslutsfattande. Formerna för dialogen ska anpassas utifrån barns och ungas förutsättningar.

En majoritet om två av tre uppger i vår undersökning att de har lågt förtroende för tjänstepersoner och politiker i sin kommun. Två av fem svarar även att de inte vet vilka möjligheter de har att föra fram sina åsikter till de som bestämmer i kommunen. Ungefär lika många upplever sig ha små eller inga möjligheter att föra fram sina åsikter. Samtidigt, på frågan om upplevelser av delaktighet och möjlighet att påverka

aktiviteter, uppgav ungefär sju av tio av de som svarat att det är aktuellt att de alltid, ofta eller ibland får vara delaktiga och kan påverka aktiviteter i skolan, vid träning/fritidsverksamhet eller på jobbet.

Det vanligaste sättet att försöka påverka i sin kommun är att vända sig till någon en känner, vilket knappt hälften uppger att de skulle göra. Flera svarsalternativ till frågan har varit möjliga. Ungefär en av fyra skulle kontakta en förening eller en organisation och en lika stor andel skulle försöka påverka i kommunen via internet/sociala medier. Endast en svarande uppger att hen inte vill vara med och påverka i sin kommun.

En av fyra uppger att de under de senaste tolv månaderna har tagit kontakt med en politiker, tjänsteperson eller beslutsfattare och två av fem att de har diskuterat samhällsfrågor eller politik på internet. Hälften har gillat eller delat inlägg om samhällsfrågor eller politik på internet. Några enstaka har skrivit ett förslag till en politiker eller deltagit i en demonstration.

Foto: Mostphotos.

Aktiva åtgärder mot antiziganism behövs

Sammanfattningsvis talar vår undersökning för att det är vanligt bland unga romer att utsättas för antiziganism i form av trakasserier och diskriminering på grund av sin romska identitet. Den talar även för att skolan inte har lyckats med sitt uppdrag att förebygga och motverka antiziganism, och att förmedla kunskap om den nationella minoriteten romers rättigheter, historia, kultur och språk. Resultatet stöds av andra studier och rapporter.

Länsstyrelsen konstaterar att de flesta av de svarande i undersökningen vittnar om erfarenheter av trakasserier, både genom att själva ha blivit dåligt behandlade och att andra har blivit det. Både i och utanför skolan. Många upplever att beskrivningar av romer i allmänhet sällan eller aldrig är positiva. Det förefaller också vara vanligt att känna en oro för att bli utsatt och att uppleva en otrygghet kopplad till identiteten som rom. Det indikerar att minoritetsstress förekommer bland unga romer, vilket innebär en förhöjd vaksamhet och stress och en beredskap för att bli orättvist och negativt behandlad. Trots oro och otrygghet tenderar förväntningarna på att få hjälp från vuxenvärlden vid händelse av trakasserier, att vara låga.

Samtidigt uttrycker många en stolthet över sin romska identitet.

Det är en rättighet för barn och unga att kunna bevara sitt nationella minoritetsspråk och sin kultur och vara öppen med sin romska identitet utan att uppleva eller känna en oro för att utsättas för kränkande behandling, trakasserier eller diskriminering. Undervisning om nationella minoriteter är inte bara skolans skyldighet utan kan också bidra till att motverka antiziganism. Överföringen av språket till nästa generation, och dess status i samhället, är viktig för att språket ska kunna leva vidare.

Det är också en rättighet för barn och unga att ges möjlighet till delaktighet och inflytande. Undersökningen visar att det är vanligt bland de unga romer som deltagit i undersökningen att känna delaktighet och att kunna påverka aktiviteter i skolan, på träningen eller andra fritidsaktiviteter, eller på jobbet. Den visar också på ett samhällsengagemang. Däremot finns det indikationer på att många inte vet vilka möjligheter de har att föra fram sina åsikter till de som bestämmer i kommunen och att de som vill påverka vänder sig till någon i sitt kontaktnät. Det visar på vikten av att stärka barns och ungas möjligheter till inflytande och samråd i kommunen.

Vuxenvärlden bär ansvaret för att förebygga och motverka förekomsten av antiziganism, och agera

för att alla barn ska få sina rättigheter tillgodosedda. När samhällets skyldighetsbärare inte lyckas med sitt uppdrag, riskerar barns och ungas rättigheter att begränsas. Detta tydliggörs i vår undersökning, men gäller nödvändigtvis inte generellt bland unga romer.

Länsstyrelsen ser ett behov av aktiva åtgärder för att motverka utsatthet för antiziganism bland barn och unga. I det arbetet spelar kommunerna en viktig roll, inte minst inom skolans verksamhet. För att säkerställa alla elevers trygghet och tillgång till sina rättigheter, konstaterar Länsstyrelsen att det är avgörande att huvudman och rektor kontinuerligt följer upp förekomsten av antiziganism och andra former av rasism i skolan, analyserar bakomliggande orsaker, och utifrån analysen vidtar aktiva åtgärder. Ett stödmaterial för hur huvudman och rektor kan motverka antiziganism, samt hur förskollärare, lärare och fritidspedagoger kan arbeta aktivt med antirasistisk och normkritisk pedagogik, behöver tillhandahållas för att underlätta för ansvariga. Länsstyrelsen bedömer att det finns ett fortsatt behov av att öka kunskapen inom området nationella minoriteter och antiziganism, och att det kan krävas en insats för att det material som finns eller eventuellt behöver utvecklas ska vara tillgängligt och utgöra ett stöd i ett aktivt arbete mot antiziganism som ger effekt. Det är även betydande för att kunna stärka undervisningen i skolan, och lägga grunden för ett samhälle där alla människors lika värde och rättigheter respekteras.

Länsstyrelsen vill betona att minoriteten romers kompetens behöver tas tillvara i arbetet mot antiziganism och konstaterar att det finns ett behov av att öka representationen av unga romer inom flera områden. Dels för att stärka romers delaktighet och inflytande. Dels för att spegla den mångfald av barn och unga som finns i vårt samhälle. Det kan till exempel handla om att stärka arbetet med aktiva åtgärder för att motverka hinder som finns för att ge alla lika möjlighet vid rekrytering och befordran, att vidta åtgärder för att öka representationen av romer i läromedel, media, barn- och ungdomslitteratur, eller att utveckla arbetet med samråd i offentlig verksamhet.

DISKRIMINERINGSLAGEN

3 kap. 1 §

"Aktiva åtgärder är ett förebyggande och främjande arbete för att inom en verksamhet motverka diskriminering och på annat sätt verka för lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Lag (2016:828)."

3 kap. 2 §

"Arbetet med aktiva åtgärder innebär att bedriva ett förebyggande och främjande arbete genom att:

- 1) undersöka om det finns risker för diskriminering eller repressalier eller om det finns andra hinder för enskildas lika rättigheter och möjligheter i verksamheten,
- 2) analysera orsaker till upptäckta risker och hinder,
- 3) vidta de förebyggande och främjande åtgärder som skäligen kan krävas, och
- 4) följa upp och utvärdera arbetet enligt 1–3. Lag (2016:828)."

Foto: Mostphotos.

Slutnoter

- 1 Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk
- 2 Den mörka och okända historien – Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet, Ds 2014:8
- 3 Friendsrapporten 2021, Stiftelsen Friends
- 4 Till exempel i Samlat grepp mot rasism och hatbrott. Nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott, Regeringskansliet 2016; Romsk inkludering lokalt – nuläget i kommuner med statligt stöd 2012–2017, Länsstyrelsen Stockholm, rapport 2018:26; En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012–2032, Skr. 2011/12:56
- 5 Antiziganismen i Sverige, Om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet och i dag, Kommissionen mot antiziganism, Länsstyrelsen Stockholm, 2018
- 6 Kraftsamling mot antiziganism, SOU 2016:44
- 7 Romers rätt – en strategi för romer i Sverige, SOU 2010:55
- 8 Uppdrag till Länsstyrelsen i Stockholms län att öka kunskapen om romska barns och ungas utsatthet för antiziganism, A2020/01141/MRB
- 9 Redovisning av uppdraget att utveckla och intensifiera arbetet mot främlingsfientlighet och liknande former av intolerans genom att följa upp insatser inom området, Diskrimineringsombudsmannen, 2014/2479/DISK med ändringen Ku2016/02629/DISK
- 10 Vuxna – Vad gör dom? Barns röster om rasism i skolan, Rädda barnen, 2021
- 11 Friendsrapporten 2021, Stiftelsen Friends
- 12 Förenta nationernas (FN) konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen)
- 13 Diskrimineringsombudsmannen
- 14 Vit, svart eller brun – Handbok om aktiva åtgärder kopplat till hudfärg, Länsstyrelsen Stockholm, 2019; Vuxna – Vad gör dom? Barns röster om rasism i skolan, Rädda barnen, 2021
- 15 Nationella minoriteter 2020 – Vad vet Sveriges befolkning om dem?, Institutet för språk och folkminnen, 2021
- 16 Vuxna – Vad gör dom? Barns röster om rasism i skolan, Rädda barnen, 2021
- 17 Skolgårdsrasism, konspirationsteorier och utanförskap, Malmö stad, 2021
- 18 Det romska språket och romsk språkvård, Bijvoet och Fraurud, 2007
- 19 Romers rätt – en strategi för romer i Sverige, SOU 2010:55; Romska i undervisningen och på webben – en enkätundersökning från Språkrådet, Institutet för språk och folkminnen/ Språkrådet, 2012
- 20 Delredovisning av regeringsuppdrag inom regeringens strategi för romsk inkludering, Skolverket, 2013 (A2012/1387/DISK)
- 21 Rätten till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk i årskurserna 7–9 – en tematisk tillsyn, Skolinspektionen, 2019
- 22 Vuxna – Vad gör dom? Barns röster om rasism i skolan, Rädda barnen, 2021

Kontakt

Enheten för integration och nationella minoriteter

Länsstyrelsen i Stockholms län

Tfn: 010-223 10 00 (vxl)

www.lansstyrelsen.se/stockholm

ISBN: 978-91-7937-107-4